

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTEA DE LITERE
CATEDRA DE LITERATURĂ MAGHIARĂ

Nagy Zoltán

Makkai Sándor
Metodă, istorie, personalitate
– Teză de doctorat –

REZUMAT

Coordonator științific:
Prof. Univ. Dr. Orbán Gyöngyike Enikő

Cluj-Napoca
2012

Cuprins

Scopul lucrării

1. Identitate de artist și concepția de educație a lui Makkai Sándor

- 1.1. Metode și ipoteze
- 1.2. Noțiuni despre artist
- 1.3. Stilou, sceptru
- 1.4. Cultul lui Makkai Sándor
- 1.5. Conexiuni într-o estetică și credință
- 1.6. „Scala literaturii” în concepția de educație a lui Makkai Sándor

2. Cultură și comemorare

- 2.1. Cultura de comemorare a minorității maghiare din Transilvania în perioada interbelică
- 2.2. Contextele memoriei colective
- 2.3. Cultul lui Bethlen Gábor în perioada interbelică
- 2.4. Cine sunt eroii?
- 2.5. Noțiunile metaistoriografice a dezbaterii într-o Szekfű Gyula și Rugonfalvi Kis István
- 2.6. Portretul principic a lui Makkai Sándor

3. Filosofia istoriei și existența paradoxală a minorității maghiare din Transilvania

- 3.1. Istorie, subiectivitate, afirmare de sine
- 3.2. Contextul neocantianismului
- 3.3. Paralelul existențialismului
- 3.4. Pragmatica istoriei

4. Conștiința istorică și pedagogia națiunii

5. Concluzii

6. Bibliografie

Cuvinte cheie: transilvanism, ideologie, estetică, rolul artistului ca ideologia transilvanismului, modernism, protestantism, teologie, literatura ca credință, memoria colectivă vs. istoriografie, filosofia istoriei, neokantianism, conștiință istorică, națiune, pedagogie, personalitate, metodă.

Sinteza părților principale

Lucrarea are ca scop analiza contextuală a textelor lui Makkai Sándor (scriitor și episcop într-o perioadă de războaie mondiale în Transilvania), mai ales a celor care în istoria recepției nu au fost detaliate și analizate cu o precauție de metodică adecvată. Axat pe o varietate de contexte culturale, teza introduce o metodă de reinterpretare și reînțelegere a textelor prin care să rezultă diversitatea gândirii lui Makkai.

Putem preciza că în opera lui Makkai relația textelor nu prezintă doar o relație filologică, ci și o formă de structură în care elementele comune se află într-un proces îndelungat de reinterpretare și reformulare. Pentru a putea înțelege mai precis relația textelor care cuprind domenii ca și literatură, teologie, filosofie, pedagogie și texte ocupate cu viața publică a minorității maghiare din Transilvania, ipoteza tezei se încadrează într-o triadă de noțiuni comune: metoda de analiză, istoria, sau conștiința istorică reflectată în textele propuse pentru examinare, și noțiunea filosofică a personalității.

Prima parte a tezei propune examinarea procesului de canonizare a lui Makkai. Pornind de la textul lui Walter Gyula sunt interesat în modul în care contemporanii au reflectat asupra relațiilor între teologie și literatură, asupra modului de gândire a lui Makkai ca teolog și scriitor. După analizarea procesului de canonizare putem spune că apariția lui Makkai în scena publică a determinat mecanismul de interpretare a textelor literare și teologice. Cultul lui Makkai într-o perioadă de războaie mondiale propune o examinare a fenomenului în care cititorii „fermecați” au folosit și refolosit acele elemente a textului intitulat *Magunk revíziója* (Autorevizuirea noastră) care a oferit o formă de identitate și afirmare de sine. Din acest punct de vedere propun și o analiză a recepției romanului istoric intitulat *Ördögszekér* cu scopul de a reflecta mai adecvat asupra problematicii cultului. După Reményik Sándor putem spune că în ideologia transilvanismului rolul artistului a fost definit ca un rol universal, care cuprindea mai multe domenii culturale de activitate. În teză încerc să analizez noțiunea lui Makkai care cuprinde relația între estetică și credință, urmând să formulez definiția *literaturii ca credință*. Iar în ultima parte a primului capitol propun

examinarea literaturii în contextul educației, mai ales în relația cu alte forme culturale, cum ar fi filosofia idealismului classic, sau estetica lui Kant.

În *a doua parte* a tezei pornind de la relația opozițională într-o memorie culturală, mit, și istoriografie, sunt interesat în rolul conștiinței istorice în contrast cu metodică structurată a istoriografiei, în funcționarea memoriei colective ca o formă a identității aflată în opoziție cu disciplina trecutului. În perioada interbelică transilvanismul a funcționat ca o ideologie a identității în cadrul căruia minoritatea maghiară în Transilvania a refolosit elementele istoriei ardelenice. În anul 1929 minoritatea maghiară a ținut o comemorare despre principele Transilvaniei Gábor Bethlen (1580 –1629). După primul război mondial minoritatea maghiară devine o comunitate „liminală”, sau chiar „absentă” din perspectiva politico-administrativă, devreme ce *conștiința istorică* se naște din încercarea de a construi identitatea unei națiuni, a unei etnii, prin raportarea la alte națiuni. Lucrarea analizează reprezentarea conștiinței istorice și a memoriei colective în biografia lui Makkai Sándor despre Gábor Bethlen. Din acest punct de vedere comemorarea având aspecte istorice pot fi analizate nu numai ca o formă a culturii, cu noțiuni mitice, ci și ca produse culturale cu aspecte *etice* care au ca scop transformarea comunității „liminale” într-o comunitate structurată de propria lui conștiință istorică.

Partea a treia a tezei analizează relația „opozțională” dintre concepțiile axiologice ale neokantianismului și ale ontologiei existențialiste a lui Martin Heidegger. Analiza reflectează prin diverse contexte asupra filozofia istoriei în perioada interbelică, ca un discurs predominant în ceea ce privește strategiile culturale de „supraviețuire” a minorității maghiare din Transilvania.

În *parte a patra* a tezei propun examinarea noțiunii de epocă, respectiv temporalitatea acestuia în contextul istoriografiei. Pornind de la literatura maghiară din Transilvania într-o cele două războaie mondiale, studiul investighează modul în care funcționează conștiința istorică și educarea națiunii în contrast cu formele fixe și structurate ale epocii.

Bibliografie selectivă:

ANKERSMIT, Frank R.

2001 The Sublime Dissociation of the Past. Or How To Be(come) What One No Longer. In *History and Theory*, (october), 295–323.

Boka László,

2006 *Kánonrétegek és ideológiaformák. Egy fogadtatás buktatóiról.* In: Szegedy-Maszák Mihály–Jenei Éva (ed.): *A kultúra átváltozásai: kép, zene, szöveg.* Balassi, Bp., 271–346.

BÖHM Károly

1900 *Az értékelmélet feladata és alapproblémája,* Bp., MTA.

1906 *Az ember és világa: Axiológia vagy értéktan.* Kolozsvár, Stein János M. K. Egyet. Könyvkereskedés.

BURKE, Peter,

2001 A történelem mint társadalmi emlékezet. In *Regio* 1. sz., 3–18.

CARR, David – FLYNN, Thomas R. – MAKKREEL, Rudolf A.

2004 *The Ethics of History.* Illinois, Northwestern University Press.

GYÁNI Gábor

2010 *Az elveszített múlt. A tapasztalat mint emlékezet és történelem.* Bp., Nyitott Könyvműhely.

HALBWACHS, Maurice

2007 *Memoria colectivă,* Iași, Institutul European.

HANÁK Tibor

1989 *Az elfelejtett reneszánsz. A magyar filozófiai gondolkodás századunk első felében.* Bern, Az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem kiadása.

HEIDEGGER, Martin

1989 *Lét és idő,* Bp., Gondolat.

2006 *Időbeliség és történetiség.* In *Történetelmélet,* szerk. GYURGYÁK János, KISANTAL Tamás, Bp., Osiris, 2006, II. köt., 382–408.

HUTTON, H. Patrick

1993 *History as an Art of Memory*, Hanover – London, University Press of New England.

JOÓ Tibor

1929 *Történefilozófiai alapok Böhm Károly rendszerében*, Szeged, Stúdium Könyvkereskedelmi és Könyvkiadó Rt.

KELEMEN János

2000 *Az ész képe és tette. A történeti megismerés idealista elméletei*. Bp., Atlantisz.

KOSSELECK, Reinhart

2004 *Future Past. On the Semantics of Historical Time*, New York, Columbia University Press.

MAKKAI Ernő

1913 *A történelem megértése: Böhm Károly bölcselete alapján felépíthető történelemfilozófia alapelve*, Besztercebánya, „Hungária”.

1934 *Az életrajz bölcséleti problémája*, Szeged, Az Egyetem Barátainak Egyesülete.

MAKKAI Sándor

1913 *A nagy személyiségek nevelői jelentősége*. Bp., Athenaeum.

1929 (a) *Egyedül. Bethlen Gábor lelki arca*. Kolozsvár, Erdélyi Szépmíves Céh.

1929 (b) *A mult értéke*. In: *A mi útunk*. Cluj–Kolozsvár, Az Ifju Erdély Kiadása, 211–221.

1932 *Bethlen Gábor öröksége*. In: *Erdélyi Szemmel*. Kolozsvár, Erdélyi Szépmíves Céh, 143–154.

1935 *Az élet kérdezett. Tanulmányok I-II.*, Révai, Bp.

1936 *Magyar nevelés, magyar műveltség*, Révai, Bp.

1939 *Nemzet és kisebbség*. Bp., Egyetemi Nyomda.

1989 *Nem lehet*. In *Nem lehet. A kisebbségi sors vitája*. vál. Cseke Péter, Molnár Gusztáv, Bp., Hét Torony Könyvkiadó, 106–111.

McDONALD, Hugh P.

2004 *Radical Axiology. A First Philosophy of Values*, Amsterdam–New York, Rodopi.

RICKERT, Heinrich

1924 *Kultúrtudomány és természettudomány*, Bp., Franklin.

RICOEUR, Paul

2004 *Memory, History, Forgetting*. Chicago–London, The University of Chicago Press.

RÜSEN, Jörn

2006 *History, Narration, Interpretation, Orientation*, New York – Oxford, Berghahn Books.

VERESS Károly

1999 *A nemzedékváltás szerepe a kultúrában*. Kolozsvár, Pro Philosophia – Polis.

2000 *Kisebbségi létproblémák*, Kolozsvár, KOMP-PRESS.

2003 *Egy létparadoxon színe és visszája: Hermeneutikai kísérlet a nem lehet-probléma megnyitására*, Kolozsvár, Pro Philosophia.

UNGVÁRI Zrínyi Imre

2002 *Öntételezés és értéktudat. Böhm Károly filozófiája*, Kolozsvár–Szeged, Pro Philosophia.